

AGGREY OG RASEPROBLEMET

AV OLAV UGLEM

Mellom de mange afrikanere som etter hvert har gjort seg bemerket i misjons- og kristenliv, er Aggrey sikkert en av de fremste. Han var født på Gullkysten, levde en stor del av livet sitt i Amerika og var med i et par kommisjoner som hadde som oppgave ved selv-syn å sette seg inn i undervisningsforholdene i Sør- og Øst-Afrika. Til sist havnet han igjen på Gullkysten som viserektor ved høyskolen i Achimota. Lang arbeidsdag fikk han ikke der, men den ble lang nok til at han fikk se skolen komme i gang.

Selv om han gjorde det vesentlige av sin innsats i tiden like etter forrige verdenskrig, har det likevel i dag sin interesse å se på hans synspunkter når det gjelder forholdet sort-hvit. Problemet er jo også fra misjonssynspunkt i dag mer aktuelt enn det noen gang har vært, og Aggrey kjente det som få i sin tid. Han møtte det jo både i Amerika og Afrika. Ikke minst på reisene sine i Sør-Afrika møtte han det i tilspisset form. Også for han formet hovedspørsmålet seg slik: Samarbeid eller konflikt mellom de hvite og de sorte?

Og i denne forbindelsen tenkte han ikke bare på den politiske siden av saken. Den offentlige diskusjon om den siden ved saken holdt han seg helst borte fra. Men han tenkte på problemet som helhet og la ikke minst vekt på det rent sosiale og kulturelle.

Når det gjaldt den aktuelle situasjon slik han opplevde den, kunne han hverken ta parti med de ultraradikale eller de ultrakonservative. De ultraradikale hevdet med stor styrke slagordet: Afrika for afrikanerne, og mente at de hadde rett til å bruke voldsmetoder for å nå dette målet. Ytterst på den konservative fløyen sto de som brydde seg lite om rasemessige planer eller gruppemessige tiltak. Deres løsen var sammenblanding av rasene og slagordet sitt formet de slik: Bort med den fargede linjen.

For Aggrey var det lettere å forstå de radikale enn de konservative, men han kunne ikke gå inn for linjen deres likevel. Han var stolt av rasen sin. «Jeg er glad fordi jeg er sort,» sa han ved et høve. «Gud visste nok hva han gjorde da han lot meg bli neger, og han har en plan om å utrette noe gjennom meg.»

Ut fra dette synet oppmuntret han alltid rasefellene sine til å være stolt av rasen sin. Han mente at de skulle holde på de rasemessige egenskapene sine, fordi de nettopp som negre hadde en spesiell oppgave å fylle når det gjaldt menneskeslekten som helhet. Voldsmetoder for å hevde de fargedes rett hadde han imidlertid ingen som helst tro på.

Ikke oppblanding og heller ikke konflikt, men samarbeid ble derfor løsningsordet for Aggrey når det gjaldt rasepolitikken. For å få dette klart, brukte han et bilde fra musikken: «Når du spiller piano, kan du nok få fram en melodi ved å bruke bare de hvite tangentene. Du kan spille en melodi bare på de sorte tangentene og. Skal du imidlertid få full harmoni, må du bruke både de sorte og de hvite.»

Slik mente han det var også når det gjaldt forholdet rasene imellom. Skulle det nåes fram til full harmoni til beste for alle parter, måtte de gjensidig godkjenne hverandre slik at det ble bruk, og likeverdige bruk, både for de sorte og hvite.

Nettopp fordi han så det slik, kunne han heller ikke være enig med Gandhi i hans syn når det gjaldt forholdet til de hvite. Da Gandhi lanserte sin plan om boikot av regjeringens skoler og brenning av importerte varer, kunne ikke Aggrey følge han lenger. Han mente at parolen «ikke samarbeid» var imot naturens orden og dermed dømt til undergang. Med dette mente han ikke at en skulle lukke øynene for den uretten negrene led, men han mente at denne uretten kunne overvinnnes bare det ble vist den rette viljen til samarbeid.

Men hva mente så Aggrey med samarbeid? På sett og vis er det jo en slags samarbeid også mellom slaveeieren og slaven når det gjelder arbeidet med bomullsproduksjonen. Likedan i gruvene i Sør-Afrika der den hvite mann sørger for kapitalen, og de innfødte gjør kroppsarbeidet.

Selvfølgelig hadde Aggrey sine tanker om samarbeidet når det gjaldt industrien og. Men han var ikke fornøyd med et samarbeid som ytret seg på den måten at hans rasefeller gikk som slaver eller tjenerer for den hvite mann. Der den ene vesentlig yter og den andre vesentlig nyter, var det ikke noe samarbeid i Aggreys mening av ordet. For han innebar begrepet samarbeid et moment av likhet, i hvert fall likhet når det gjaldt muligheter.

Han mente at enhver rase hadde bidrag å gi som ville komme folkefellesskapet til gode. Etter hans overbevisning hadde og afrikaneren noe annet og mer å gi enn sin muskelkraft og sitt kroppsarbeid. Derfor ville han at de hvite skulle dele sin kultur og sine sosiale goder med de sorte og så vente og se. «Afrika er et barn,» sa han, «men barnepikene våre synes ikke å merke at det begynner å vokse. De glemmer at i mange høve er det like viktig å arbeide *sammen* med barnet som å arbeide *for* det.»

Etter Aggreys mening berodde framgangen for folket hans på tre ting: Kristendom, utdanning og jordbruk. Han mente og at det var en sammenheng mellom disse tre tingene. Når han talte om framgangen for sine rasefeller, insisterte han alltid på sammenhengen på dette området. Han kritiserte ofte misjonærene fordi de holdt på en inndeling som etter hans mening var kunstig. Et skille her stemmer ikke med afrikanerens tankegang, hevdet han. For dem er religionen like omfattende som selve livet.

Dette synet bestemte og retningslinjene for han når han arbeidet med undervisningsproblemer som angikk utdanning av negrene. Med begrepet utdanning mente han en fullstendig utvikling av hele personligheten, og derfor måtte og all opplæring ha et personlig sikte.

Dersom utdanningen førte til at afrikanerne ble etterplaprerer etter europeerne eller amerikanerne, mente han at den hadde forfeilet sitt mål. Hver rase skulle få beholde og utvikle sitt personlige særpreg, og dette skulle utdanningen hjelpe dem til. Derfor ble han en forkjemper for at all undervisning av de innfødte så langt som mulig skulle foregå på de innfødtes eget språk.

Selv hadde Aggrey fått en utdanning som var temmelig ensidig teoretisk. Det er derfor bemerkelsesverdig at han hadde et slikt syn når det gjaldt opplæringen og dens praktiske sikte. Trolig har kon-

takten han under prestatjenesten fikk med sine rasefeller i Amerika, vært med og avklaret hans syn her. Ikke minst var nok dette tilfellet når det gjaldt hans positive vurdering av opplæringen i jordbruk.

Langt fra alle rasefeller var enig med Aggrey når det gjaldt hans syn på utdannelsen av afrikanerne. Mellom de ledende negrene i Amerika var det stort sett to temmelig motsatte syn på utdannelsen som gjorde seg gjeldende. Den ene retningen ville ha samme plan for undervisningen som de hvite hadde den gang, med latin og gresk som de kulturdannende fag. Den andre gruppen holdt på at allsidig øvelse med direkte sikte på det praktiske liv var det beste. Prinsipielt hadde de som hadde dette synet, ikke noe imot teoretisk utdanning, men de mente at den bare måtte være for noen enkelte med utvetydige anlegg i den retningen. For alle de andre mente de at utdanning med temmelig ensidig og direkte sikte på det praktiske liv var best.

Aggreys egen utdanning var i overensstemmelse med det ene synet, men hans erfaring og praktiske sans drev han i retning av det andre. Dette førte til at han selv holdt på en mellomvei mellom disse to retningene. Han sluttet aldri med å forsvare den teoretiske utdannelsen og de kunnskapene den ga. Men det hindret han ikke på noen måte fra å understreke verdien av en utdanning med sikte på det praktiske liv.

Dette kravet om utdanning for sine rasefeller var en konsekvens av og et ledd i hans arbeid med raseproblemet. En kan sammenfatte hans mening om disse tingene i de ordene han selv en gang har uttalt: «Jeg ønsker at mitt folk skal få mer utdanning enn det har nå, både når det gjelder hjertet, hodet og hånden, og på det viset gjøre Afrika uunnværlig på det åndelige, intellektuelle og kommersielle området for resten av verden.»

En slik utdanning ville og, etter Aggreys mening, eliminere frykten for afrikanerne om de fikk rå selv. Etter hvert som de fikk utdanning, ville de nemlig bli i stand til å tenke selv og ikke lenger være avhengig av og blindt følge de lederne som førte dem galt avsted.

Det er klart at de synspunktene som her er nevnt, også kom til å prege Aggreys syn på misjonsarbeidet. Misjonærenes innsats på det rent kristelige området vurderte han meget høyt. Hans egen

løpebane var jo, menneskelig talt, langt på veg et resultat av denne innsatsen. Flere ganger fikk han på reisene sine besøke misjonsstasjoner, og mer enn en gang skriver han begeistret om innsatsen som ble gjort der.

Når det gjaldt undervisningen av de innfødte på misjonens skoler, satte han den og høyt. Men her stilte han det kravet at den i første rekke skulle ta sikte på å gjøre de innfødte duelige i det praktiske liv. Videre skulle den gi plass for det nasjonale særpreg overalt der det ikke kom i strid med det kristne livssynet. Hverken skole- eller undervisningsplaner måtte overføres direkte fra Vesten uten noen tillem্পning til de stedlige forhold.

Han var fullt klar over at hans tanker om hvordan raseproblemet skulle løses, ikke ville gi endelige frukter i en fart. Derfor appellerte han og alltid til å vise tålmodighet, og denne appellen ga han adresse til begge sider. Sine rasefeller ba han om at de måtte vise tålmodighet når det gjaldt realiseringen av sine krav og samtidig arbeide hardt for å komme på like fot med de hvite. Og de hvite lovte han at de nok skulle få se resultater av arbeidet om de bare ga seg tid og heller rakte ut en hjelpende hånd enn de la hindringer i veien. De hvite var jo heller ikke nådd fram til sitt nivå hverken kulturelt eller sosialt på en dag.